

addig Horváth János elmélete a történeti látásmód mestori megjelenése. Az irodalomból önmagából kiindulva, *önelvű* és az egyes korok változó irodalomszemléletét figyelembevevő *történeti* szempont tiszta összetalálkozása jelentti ennek a módszernek nagy értékét, mely a reáépített rendszerezésnek, mint már a középkorról írott könyveiben is láttuk, biztos alapot ad.

Elgondolásának meglepő termékenységét mutatja újabb könyve, a magyar humanizmus első átfogó tárgyalása, mely ismereteink nagy gyarapodását hozta. A renaissance és humanizmus magyar befogadása még a kolostori irodalom teljes kivirágzása előtt megindul. A befogadás végső eredményében a középkor szemléletével való szakítást hozza létre. Ezzel a szakítással fejeződik majd be a kolostori és udvari irodalmiságnak rég készülődő differenciálódása, irodalmi műveltségünk megoszlása. Ez a megoszlás azonban lassú folyamat, hiszen a humanizmus kezdetben nem jelentett reakciót a kolostori irodalommal szemben, sőt ez utóbbi jórészt az előbbinek köszönheti felvirágzását. A magyar humanizmus első nyomait már Nagy Lajos idejében megtaláljuk, jelentkezésük a diplomáciai kapcsolatok útján egyre erősebb és erősebb lesz, mélyül, hogy a Hunyadiak alatt majd teljesen kibontakozzék. A könyv művészi meglevenítéssel vázolja fel egymásután a magyar humanizmus különböző állomásait, így Vitéz János politikai, Janus Pannonius költői humanizmusát és Mátyás nemzetállam-koncepcióját. Erős kézzel végigvitt szintetikus tárgyalási módja mellett itt néhány finomvonású, szinte analitikus író-arcképet is kapunk, Janus Pannoniusról, vagy Werbőczyről írott sorait nehéz elfelejteni. Az udvari humanizmus széthullásának vizsgálata könyvének egyik legérdekesebb része. A széthullás a Jagellók korában következik be, az udvari humanizmus kinevei ekkor lesznek a köznemesség tulajdonává, Werbőczy Hármaskönyve egy kisebbigényű köznemesi humanizmust indít el, mely azután évszázadokon keresztül hatékony marad. Werbőczy idejében azonban már az újabb európai áramlatok is alakítják a magyar humanizmust, mely majd lassan átfordul a nemzeti költészetbe. Hatása a reformáción s a barokon át egész a tizenharmadik század végéig tart, világi irodalmunk első nagy képviselői mind belőle táplálkoznak és a felújulás kora is átveszi végső hagyatékait.

A magyar humanizmus történetének ez a nagyvonalú beállítása az újuló irodalomtudományunk egyik legjelentősebb eseménye. Jelentőségét nagyban emeli, hogy a klasszikus esszéírásunk nyelvén megírt, minden ízében művészi munka nemcsak kitűnő szakkönyv, hanem élvezetes olvasmány is.

Baróti Dezső dr.

A magyar történelem képeskönyve. A bevezetést írta: *Gerevich Tibor*. Összeállította: *Genthon István*. Királyi Magyar Egyetemi nyomda. Budapest, 1935.

A képeskönyv közelről érdekelheti a történet, sőt részben az irodalomtörténet tanárait, akik szaktárgyaikhoz a modern oktatásban annyira fontos képanyagot itt szakszerű és jórészt művészi összeállításban kaphatják meg. A jelenleg használt szemléltető képek jórésze a múlt század ma már clavult látásmódjával készült, a jelenségeknek csak külsőségeit érzetik, úgy is mondhatnánk, hogy a csak a jelenségekben lévő meseanyagot veszik

észre, melyeket azután, történeti képekről lévén szó, nem az ábrázolt kor, hanem a tizenkilencedik század szellemében dolgoznak fel. E szellemnek megfelelő képzőművészeti stílusokat a mai ember, enyhén szólva, üresnek érezi s arról is hosszan lehetne írni, hogy e stílusokat jellemző realista, naturalista ábrázolási mód mennyire nem felel meg a gyermek, vagy a serdülő lelkiállapotának, ugyanakkor, amikor a bemutatásra szánt kort is meghamisítja, hiszen a honfoglalás a középkor, vagy a barokk szelleme csak saját kifejezési módjával érzékeltető igazán, ha más képet mutatunk be, hamis benyomást adunk, vagy legalább is a lényegről tereljük el a figyelmet. A stílusos bemutatás viszont eddig sok helyen nehézségekkel járt, a tanárnak fáradságot okozhatott, különösen ott, ahol a szétszórt anyag összeszedésére nem állt megfelelő könyvtár rendelkezésre. *A magyar történelem képeskönyve* e nehézségeket sokban csökkenti, hiszen az egyes korokra jellemző, egyidejű és legtöbbször a mai szemmel nézve is művészi értékű alkotásokon keresztül ép történetünk jelentősebb korszakainak bemutatását akarja adni. A kötethez Gerevich Tibor, a budapesti egyetem professzora, az új magyar művészettörténet legkiválóbb képviselője írt bevezető tanulmányt. A széleskörű szellem-történeti tájékozódást adó bevezetés tulajdonképpen egy rövidebb magyar művészettörténet, mely a képek nélkül is sokat mond annak, aki a kérdésben első tájékozódást keres. A magyar történet tanárait pedig bizonyára közelebről is érdeklik a következő sorai: „A művészeti emlékek a történet legbiztosabb és legkonkrétebb tanúságtevői. Sok esetben biztosabb felvilágosítást adnak, mint az írott kútfők, oklevelek, leírások, elbeszélések, mert amíg ezek alapján, bármily nagy számban is kerüljenek elő, a múltat csak rekonstrálni és elképzelni tudjuk, a műalkotások leghitelesebben tanuskodnak a múltról, ugyanazon hatási eszközökkel, mint keletkezésük idején. A műemlék maga a múlt, a múlt egy darabja . . . A magyar művészet történetünk nagy illusztrátora, s nélküle azt nemcsak külsőségeiben, de lényegében, lelkében sem lehet megérteni.” A könyv képanyaga — melyet Genthon István válogatott ki, — jól szolgálja ezt a gondolatot. A honfoglaláskori magyarság művészetétől egész a tizenkilencedik század közepéig a képzőművészet valamennyi ágának magyarországi megjelenését bemutatja, s több eddig elhanyagolt emlékre hívja fel figyelmünket. Különösen örülünk a középkor sokoldalú beállításának és könyvművészetünk emlékeinek felhasználásának. Kár, hogy az utóbbiból nem kaptunk még többet, egy szép nagyszombati kötés, sőt tükör bizonyára elfért volna még a könyvben s talán az empire jelentkezésére is ismerünk Mansfeld sablonos II. József-arcképénél bennünket közelebről érdeklő képeket is. Az újabb anyag feldolgozása különben kissé egyoldalú, a politikai történet javára. A biedermeier is lehetett volna jellemzőbben bemutatni és általában jobban vigyázni a sajátos magyar levegőt tükröző képekre. A magyar irodalomtörténet és művészettörténet számos kapcsolatának szélesebb bemutatását is hiányoljuk, igaz, hogy e területen, melynek feldolgozása az irodalomtörténet tanításának is nagyon hasznos lenne, még alig történt valami. A könyv azonban mindenképp hasznosan szolgálhatja a magyar történet és művészettörténet jobb megismerését, kár, hogy tipografiai megoldása sincs arányban anyaga szépségével, sőt a nem mindig elég éles levonatok, a helyenkint bántó nyomdai elrendezés még el is vesz belőle. A tudós szerzők erről bizonyára nem tehetnek.

Baróti Dezső dr.